

KRUTÁ PRAVDA O POKUSOCH,
O KTORÝCH NEMAL NIKTO VEDIETĚ

Anna
Ellory

POKUSNÉ
KRÁLIČKY

MOTÝĽ

POKUSNÉ KRÁLÍČKY

Anna Ellory

POKUSNÉ KRÁLIČKY

VYDAVATELSTVO MOTÝL

Toto je fiktívne dielo. Mená, postavy, organizácie, miesta, udalosti a incidenty sú buď výtvorom autorkinej predstavivosti, alebo sú použité fiktívne. Akákoľvek podobnosť so skutočnými postavami, žijúcimi či mŕtvymi, alebo udalosťami je čisto náhodná.

THE RABBIT GIRLS

Copyright © 2019 by Anna Ellory

Published by Lake Union Publishing, Seattle, United States of America.

All rights reserved.

Translation © Daniela Hruziková 2020

Design © Motýľ design 2020

Cover photo © Valentino Sani/Trevillion Images, Dmitrijs Mihejevs/Shutterstock, Szymon Kaczmarczyk/Shutterstock

Slovak edition © Vydavateľstvo Motýľ 2020

ISBN: 978-80-8164-221-0

Venované ženám, na ktoré sa časom zabudlo.

*Krútiac sa v odstredivom víre vôkol,
už sokoliara nepočuje sokol,
veci sa rozpadajú, nedrží viac stred
a v čírej anarchii ocitá sa svet,
krvavý prúd sa spúšťa
a obrad nevinnosti utápa tok sýty,
najlepším chýba presvedčenie
a najhorší sú plní vášne, intenzity.*

W. B. Yeats: Druhý príchod

Január 1945

Nedalo sa to urýchliť.

Hrbila sa na konci postele a svoju pozornosť upriamovala iba na uniformu položenú v lone, zatiaľ čo hrubými, strpnutými prstami párala pár centimetrov z lemu. Veľmi, veľmi opatrne si strčila do vrečka lístoček.

Musela ho tam uložiť rovno. Dobré ho skryť medzi záhybmi.

Pozdĺž celého lemu zastrčila ďalší, najďalej, ako sa dalo. Skontrolovala ho spredu, zozadu i v záhybe. Potom ďalší, až napokon posledný.

Ten prišiel na záver.

Čas sa míňal, uháňal. Bol to koniec.

Prstami chytila do ruky ihlu, aby do nej navliekla niť. Mala však malé očko a niť bola tenká. Burácajúce volania a výkriky sa približovali s narastajúcou naliehavosťou. Triasli sa jej ruky a chvenie bolo vidieť aj na jej brade, perách a v jej srdci.

Skryla ich.

Bolí v bezpečí.

Svižne si obmotala niť okolo prstov a vložila ju do stehu. Niť prestrčila cez lem, aby nevypadla.

Nič iné jej nezostávalo, iba...

1

MIRIAM

December 1989

Múr medzi Východom a Západom otvorili. Dvere medzi ňou a zvyškom sveta sú zatvorené. Zamknuté a zaistené, dvakrát. Miriam prebehne prstami po škáre medzi dverami a zárubňou a nájde tam malé hebučké pierko. Rukou zamieri ku kľučke a ohmatá štruktúru opotrebovaného dreva. Skontroluje ich tretíkrát. Zamknuté.

Zodvihne slúchadlo domového vrátnika a počúva.

Ticho.

Chodbu vedúcu do jeho izby pokrýva hrubý koberec. Bez toho, aby sa na neho pozrela, pouhládza zamatové závesy a potom ich odostrie. Naskytne sa jej výhľad na levanduľovú oblohu. Dážď prečistil vzduch a ona víta jemný vánok.

„Je krásny deň,“ zašepkala a priala si, aby to bola pravda. Budova oproti so strohými fasádami a zatvorenými oknami sa týči vo svojej klasicistickej nadradenosti. Cez štrbiny preniká svetlo a cez ulicu mu v ceste bránia staré, pokrútené koľajnice. *Berlín je opäť Berlínom.* A Miriam je doma.

Vydĺážené chodníky na Klausenerplatz sa lesknú po nočnom daždi. Keď vĺzganie polohovateľného matraca stĺchne a počuť uť len biely ťum, odstúpi od okna a podíde k mužovi na posteli. Leťí vystretý na chrbte, telo má obložené bielymi plachtami.

Miriam sa odmlčí.

Obvody sa spoja a telo sa s úľavou dostáva do známej rutiny.

„Spal si dobre?“ Nedovolí, aby jej ústa stĺchli od strachu, že sa jej v tichu začnú v hlave vynárať myťlienky.

Z nočného stolíka si zoberie noviny *B. Z.* z 10. novembra. Novšie si nekúpila. Vóna slov v nej vzbudzuje silnú nostalgiu.

Prečíta si titulok napísaný hrubými písmenami *Všetci ďakujeme Bohu* a prevráti list. Tváre, ktoré sa usmievajú, smejú, plačú, ľudia v objatí, pripíjajúci si fľašami piva a v pozadí: Berlínsky múr.

„Čo myslíš, ocko? Myslíš, že toto,“ papier jej zaťuťtí v rukách, „je Boťí akt?“ Usmeje sa, pretože vie, čo by jej na to odpovedal. Alebo si myslí, že vie.

„Hovoria im *Mauerspecht*, demolačná čata, ktorá búra múr s kladivami a dlátami v rukách. Dostať sa na druhý koniec im takto potrvá aj desať rokov, ale pozri sa...“ Ukáže mu noviny tak, aby v prípade, ak náhodou otvorí oči, videl na čiernobiely obrázok malého chlapca s ešte menším kladivkom. Predstavuje si *cinkanie*, ktoré sprevádza mladých a starých členov demolačnej čaty, zatiaľ čo doľbú do múru. „Mal by si to vidieť,“ zamrmle.

Ťiadna odpoveď neprichádza, ani náznak známeho podnetu.

Vždy býval zaneprázdnený, no uť viac nie je. Mal britkú myseľ, pravidelne však naráľal do vecí, telo zrádzaľ vek, hoci myseľ bola plná života.

Miriam poskladá a odloží noviny. Zasekla sa v čase. Svet okolo nej sa ďalej točí. Správy sú natoľko významné, až je to nepochopiteľné. Eufória, radosť... Berlínsky múr padol. Tie správy však pre ňu veľa neznamenajú, tá emócia sa jej nedotýka, pretože ona upratuje, opatruje a vymieňa plienky.

Cyklus, ktorý sa skončí, a čoskoro.

„Dvíham ťa.“ Skloní sa k posteli a podopiera ho oboma rukami, pričom sa mu nepozera do tváre. Váhou svojho tela mu dokáže zodvihnúť a prešchnúť hornú časť tela, aby ho dostala pár centimetrov nad posteľ. Natrasie mu vankúše a poposúva ho. Usmerňovaný jej malými rukami spočinie v polohu.

„Tak,“ pokračuje a nalieva vodu z plastového džbána do pohára. „Malými dúškami,“ upozorňuje. Pod bradu mu dá čistý uterák.

Podľa zdravotníckeho personálu sa mu vďaka skosenému okraju a dvom uškám pohára pije jednoduchšie, voda mu však vyteká z úst a tečie dolu po brade. Lekári tiež používajú slová ako „vyvážený prísun tekutín“, „hydratácia“, „pohodlie“. V ich tvárach sa zračí znudenosť. Nezaujímajú. Opakovanie. Pozerajú sa, no nevidia. Rozprávajú, no nevedia počúvať. Mal by sa cítiť pohodlne, byť hydratovaný a je potrebné merať všetko, čo prijíma a vylučuje. Napriek tomu nemal vydržať nažive dlhšie ako pár dní. Aj po týždňoch stále dýcha, jeho prognózou je však smrť. Úsilie urobiť z toho „pohodlný“ zážitok vyzerá rovnako márne, ako lepiť si niečo na sadru.

„Teraz pár dúškov. Ešte trochu.“

Sestričky jej odporúčali, aby ho počas pobytu v nemocnici oholila, tento úkon jej však pripadal príliš intímny, takže jeho brada stále rastie a do uteráka po nej stekajú kvapky vody.

Miriam vyprázdni vrecúško katétra do misky v tvare obličky a vynáša ho von, pričom nezabúda na schodík medzi izbou

a kúpeľňou. Tekutina zašumí, až zacíti zápach, ktorý je kyslý nielen pre nos, ale aj pre žalúdok. Snaží sa nepovracať. Keď je obsah spláchnutý a miska odložená, sadne si na okraj vane a čaká, kým sa neohreje voda. Tečie jej po prstoch a ona odolá nutkaniu umyť si počas čakania ruky.

Keď do misky naberie vodu, presúva sa späť do izby. V posteli sa ho chystá vyzliecť a vyumývať. Počas tohto procesu nič nehovorí.

Ani slovo.

Umyje ho, vysuší jemným bielym uterákom a na postihnuté miesta naniesie krém proti preležaninám. Matrac sa presúva v súlade s tým, ako sa v ňom mení prúdenie vzduchu, keď ho zatažuje svojím telom.

Miriam ho chytí za ľavé rameno a prestrčí ruku cez rukáv čistej pyžamovej košele. Keď mu otočí zápästie, všimne si, že mu zastali hodinky. Klepaním po nich nevyvolá žiadne pohyby. Jeho staré hodinky so zlatými ručičkami a s ciferníkom s čiernym časom vybledli do nepatrných obrysov.

Otočí mu zápästie a položí ho na posteľ, snažiac sa nájsť svorku. Na veľkom zlatom remienku nie sú žiadne články, ktoré by sa dali uvoľniť. Nahne sa bližšie a prebehne prstami po ich okraji.

Zahĺbená do hodiniiek hľadá končekmi prstov háčik a nepostrehne, že sa mu zmenilo dýchanie. Nevšimne si, že je v inej polohe, že pohlol druhou rukou.

Zbadá to až vo chvíli, keď ju chytí za zápästie ľadová ruka.

Pozrie sa mu do tváre, hlavu má stále zaklonenú a oči ztvorené.

Až kým sa neotvorí.

Jeho zovretie zosilnie a preniesie Miriam do starých dobrých časov z jej mladosti. Do čias neskoršieho dospievania, do zoologickej záhrady s priateľmi. Veľká skupina nejasných

tváří, zabudnutých mien. Pestrofarebný obraz batiky, očných tieňov a pierok.

„Hladkanie zvierat“ bolo malé oplotené miesto s plotom siahajúcim do výšky kolien. Vzduch bol horúci a ťažký, plný pilín roztrúsených po podlahe. Tlačili ju dopredu, aby na vlastné oči videla obrovského dravca. Pozerala na svojich priateľov, ktorí ju „vybrali“, a cítila sa klaustrofobicky. Rukavice, ktoré mala k dispozícii, jej nijako nepomáhali, aby na ruke necítila toho ťažkého vtáka s koženými nohami a ostrými pazúrami. Jeho oči behali z jednej strany na druhú. Všetci ju sledovali. Ľudia v jej zornom uhle sa rôzne presúvali a vytvárali tak kaleidoskop. Vták však ostával na svojom mieste, dokonca väčšmi zovieral svoje pazúry, keď zrazu nastala úplná tma.

Miriam sa voľnou rukou pokúsi uvoľniť jeho zovretie, zhoďdí však na zem miskú a mydlová voda vyprskne v jednej vlne na podlahu. Keď postupne zaostrí na jeho viečka, všimne si, že jeho otvorené oči sú príliš biele a hlboké. Chce odvrátiť zrak. Pozrieť sa inam, hocikam. Hypnotizuje ju však pohľadom a hľadá cez ňu.

„Čo sa deje?“ pýta sa ho jemne aj napriek jeho pevnému zovretiu. Potiahne ju za zápästie. Opäť sa k nemu prisunie bližšie, zatiaľ čo on sa posunie vyššie na posteli, aby boli na rovnakej úrovni.

Z úst mu cítiť potuchnutý, sladkastý zápach pripomínajúci hnijúce ovocie. Snaží sa od neho odtiahnuť, napriek tomu jej ten zápach prudko stúpa po líci. Cíti, ako sa jej v zovretej ruke zrýchľuje pulz, a keď sa spomalí krvný obeh, začne jej v nej hučať. Zrak sa jej nedarí odvrátiť. Zrazu sa mu zmení pohľad a zameria sa na ňu. Črty tváre sa mu zmenia.

„To je v poriadku. Som pri tebe.“ Keď vyhfne tieto slová, zlomí sa jej hlas.

„Frieda,“ prehovorí šepotom padajúceho listu. „Frieda.“

Jeho hlas jej pripomína, že ide o jej *ocka*, muža, ktorý jej spieval pred spaním, čítal rozprávky a hladkal ju po vlasoch. *Ocko*, muž, s ktorým sa nerozprávala už desať rokov.

Odkasle si. „*Ocko*, tu je *Miriam*,“ oznámi citlivo.

Na milisekundu ju spozná a ona si voľnú ruku položí na jeho ruku, ktorá ju stále pevne drží v zovretí. Jeho kašeľ sa rozlieha po miestnosti.

„*Oci?*“

„*Frieda!*“ zakričí, akoby zadržal do davu na dlhý, prízemný lesný roh. „*Frieda!*“

Keď sa snaží dostať z postele, telo s ním nespokojne. Zápasí, šmátra okolo seba, ťahá za plachtu, nedokáže sa z nej však vymaniť. Jeho snaženie je také márne, že *Miriam* od neho nedokáže odlepiť oči. Pred tým, ako poľaví, ešte raz vykrične „*Frieda*“. Útlm. Zavrie oči. Pravú ruku má teraz na ľavom zápästí, drží si hodinky.

Čaká na jeho nádych.

Výdych.

Prestávka.

Nádych.

Miriam traslavo vydýchne. Istú chvíľu sa nehýbe, iba sleduje, ako mu v útrpnom rytme stúpa a klesá hrud'. Svaly na tvári sa mu uvoľnia a z kútika úst mu tečie slina. *Miriam* ju utrie handričkou.

HENRYK

„Ocko,“ zavolá. Počujem ženský hlas, jemný ako orgován.
Som však stratený.
Stratený v minulosti.
Stratený s *Friedou*...

* * *

Písal sa rok 1942 a ona už takmer šesť mesiacov chodila do mojej triedy. Prehovorila iba zriedka, nikdy sa neusmievala, počúvala však tak sústredene, že by nabila energiou každého profesora, pravda, ktorý by práve nevyučoval v čase nacistického režimu.

Namiesto toho ma jej brilantné vedomosti z predmetov, ktoré som vyučoval, textov, ktoré sme preberali, čoraz viac znervózňovali.

Bola rovnako atraktívna ako ostatní spolužiaci. Oboch pohlaví. Statná a silná. Bola však pánom mojej pozornosti a ja som zúfalo túžil vedieť, čo si myslí. Čo si o tých textoch myslí. Zatiaľ som z jej úst nepočul ani slovo.

Vonku za oknom sa sypal sneh a trieda bola popudlivá a znudená, pretože chceli byť vonku ako hlúčik šteniatok.

Prechádzal som sa po triede za katedrou s kriedou v ruke. Na tabuľu som napísal *Schmerz* – Bolest' – a končeky prstov som mal špinavé od kriedy.

Predniesol som teóriu, ktorá sa skrýva za smrťou, umieraním a „vyšším dobrom“. Všetko prijateľné. Zrazu mi na ňu padol zrak a rozhodol som sa podstúpiť obrovské riziko.

Vyrazil som. Za ňou.

Aby som videl, či zareaguje.

„Keď premýšľame o bolesti...“ formuloval som slová a vypúšťal ich z úst, skôr ako som ich zvažil. „Súčasní autori nevedia vyobraziť bolesť ako tí zo skorších storočí.“

Zdvihla zrak a pozrela sa mi rovno do očí. Zastal som a zamrzol pred jej lavicou, no ďalej som pokračoval: „Bolesť je stará entita a... veru, možno by sme sa predsa mohli niečo od tých Rusov naučiť.“

„Ako hladovať,“ zahlásil jeden z mladých mužov s jemným úškrnom. Pozrel som sa na neho a čakal, kým sa opäť neposadí na stoličku.

„Ruskí autori *cítia* svoju bolesť, aby umožnili čitateľom tripieť,“ povedal som.

Trieda sa zasmiala, no nebol som si istý, či som bol na smiech.

„Všetci čoskoro pocítia bolesť Führera,“ pridal sa ďalší študent.

„Nie,“ prerušila ho *ona*. „Vy iste máte na mysli, že tú bolesť *cítite*, akoby bola naša vlastná.“

Vtedy prvýkrát prehovorila a zvyšok triedy sa na ňu pozrel, spolu so mnou, so zaujatosťou a v šoku z toho, že sa vôbec ozvala. Jeden zo študentov obdivne zapískal a v triede sa spustili smiech a vrava.

No prehovorila, ku mne, a pokračovala, sprisahanecky stišujúc hlas, a ja som sa k nej nahol. „Sila diela nie je v slovách ani činoch, ale vo vytvorení každej nuansy pocitu, ktorý niekto iný pocítil, súhlasíte, profesor?“ opýtala sa *francúzsky*.

Pozrel som sa po triede, ktorá sa bavila jej zosmiešňovaním. Zahniezdil som sa na stole.

„Súhlasím,“ povedal som a opatrne skladal slová po francúzsky, mysliac si, že možno ide o trik. Francúzske slová zneli vycibrene, boli však hrdzavé a ťažko sa mi lovili z pamäti.

„Ak sa pozrieme na Rusko, Francúzsko a Írsko, môžeme skúmať bolesť, ktorú si nevieme predstaviť.“ Rozprávala hlasným, chrapľavým hlasom, ktorý nezodpovedal jej veku, naďalej vo francúzštine. Ako som počúval, jazyk bol čoraz živší, vzrušujúcejší a oslobodzujúcejší. Trieda sa opäť mrvila a sledovala našu výmenu.

Stíšil som hlas. „Aj naša minulosť je plná bolesti.“

„To je,“ súhlasila. Potom prešla z francúzštiny do angličtiny a dodala: „Lenže naša história je tiež vystavená komukolvek, kto je pri moci. Stáva sa z nej skôr fikcia ako fakt, otvorená rozmarom a kratochvílam nafúknutej *Schwachkopf*.“ Použila nemecké slovo a šok na mojej tvári sa odrazil na žiakoch. Ani jeden z nich nerozumel zvyšku našej výmeny, ako sa však zdalo, slovo *Schwachkopf* zarezonovalo. Pozrela sa na mňa, spochybňujúc moje slová.

„Pozrite si stranu sedemdesiatšesť,“ povedal som triede v angličtine. Zasmiala sa a ja som prešiel do nemčiny, opäť zadal úlohu a dodal: „Vo dvojici prediskutujte techniky, ktoré autor využíva pri opise bolesti.“

V triede najskôr zavládol šum, mrmlanie a potom sa spustila živá vrava. Podišiel som k jej lavici a naklonil sa.

„Čo to robíte?“ spýtal som sa.

„Jedine ak rozumieme jazyku, môžeme sa plne ponoriť do kolektívnej bolesti danej kultúry a čítať text tak, ako sa to od nás očakáva. Nie ako títo kreténi.“ Prešla späť do francúzštiny. „Títo *connards*. Priemyselne vyrobení pajáci, ktorí nevedia myslieť sami za seba: áno, pane, nie, pane,“ napodobňovala,